

KATARZYNA SZORC
Uniwersytet w Białymstoku

*ŚWIATY ŻYCIA CODZIENNEGO UCZESTNIKÓW INTERAKCJI
WYCHOWAWCZYCH. EKSPLOKACJE, ANALIZY, INTERPRETACJE.*
XXVI LETNIA SZKOŁA MŁODYCH PEDAGOGÓW.
BIAŁYSTOK – SUPRAŚL, 17–22.09.2012

Wrzesień, nieodmiennie od wielu lat, to czas naukowych spotkań młodych adeptów nauk pedagogicznych. W dniach 17–22.09.2013 XXVI Letnia Szkoła Młodych Pedagogów, działająca pod auspicjami Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, przeniosła się do uroczej Puszczy Knyszyńskiej – miasta Supraśl. Tym razem debaty koncentrowały się wokół tematu *Światy życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych. Eksploracje, analizy, interpretacje*. Gospodarzem LSMP był Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku (reprezentowany przez dziekana dr. hab. Mirosława Sobeckiego), natomiast kierownictwo naukowe sprawowała (tradycyjnie już od 19 lat) prof. zw. dr hab. Maria Dudzikowa. Całością obrad kierował zespół organizacyjny na czele z Prezydencją dr Alicją Korzeniecką-Bondar.

Podjęta problematyka okazała się bardzo ważna i inspirująca, gdyż życie codzienne jest źródłem „pulsujących kategorii” czy „palących problemów” doświadczeń współczesnego człowieka. Okazało się ponadto, że przestrzeń życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych jest badawczo nierozpoznana nie tylko z perspektywy pedagogicznej, ale również i innych nauk humanistycznych i społecznych. Zatem do opisu, wyjaśniania i rozumienia owej problematyki zaproszono przedstawicieli różnych dyscyplin – pedagogów, socjologów, psychologów, filozofów, historyków.

Debaty koncentrowały się wokół następujących obszarów:

- *Codziennność jako fenomen i przedmiot badań.*
- *Złożoność i wielowymiarowość światów życia codziennych uczestników interakcji wychowawczych – jak ją badać?*
- *Metody zbierania danych dotyczących światów życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych w praktyce badawczej pedagoga.*
- *Interpretacja danych dotyczących światów życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych w praktyce badawczej pedagoga.*

- *Trudności eksploracji, analizy i interpretacji światów życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych. Jak je pokonywać?*

Powyżej wyeksponowane problemy poruszano i realizowano w sprawdzonych już formach: wykładów, dyskusji, spotkań z Mistrzami, seminariów z tematem czy wystąpień młodych adeptów sztuki pedagogicznej zwanych humorystycznie Giełdą (P)różności.

Wykład inauguracyjny trwających pięć dni dysput naukowych XXVI LSMP wygłosił prof. dr hab. Ireneusz Krzemiński (Uniwersytet Warszawski, Instytut Socjologii). Podejmując temat *Solidarność w codzienności i wychowanie*, profesor postawił wiele pytań do rozważań, wychodząc z założenia, że polska pedagogika mogłaby wymusić na szkole inny model uczenia i wychowania, aby wydobyć myślenie wśród uczniów. Dyskusją zaowocowały zainicjowane problemy:

- Jeżeli pedagogika ma ogromne znaczenie w procesie socjalizowania człowieka, to warto postawić pytanie: *Co robić, by ludzi socjalizować, jak powinna wyglądać szkoła, jak działać ku wspólnocie?*
- Ponieważ w polskiej szkole dzieci nie nabywają umiejętności współdziałania, interakcji, co miało miejsce w szkole dawnej, to: *Czy i jak możemy działać, aby przywracać Polakom umiejętność współpracy, wyższej, ludzkiej wspólnoty? I w związku z tym, dlaczego współczesna polska szkoła różni się od innych szkół europejskich?*

Jako kwintesencję żywej debaty można przytoczyć słowa pani profesor Marii Dudzikowej, która stwierdziła, iż zważywszy na fakt, że wspólnota jest oparta na konflikcie, należy zintensyfikować prace nad rozpoznaniem i próbą jego rozwiązania. Pani profesor zaakcentowała również kategorię negocjowania jako niezbędną do życia/bycia we wspólnocie.

Problematykę budowania tożsamości państwowej opartej również na konflikcie podkreślił prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz (Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii) w wykładzie *Dylematy humanistycznego kapitału współczesnego Uniwersytetu*. Profesor zauważył także, że coraz częściej gubi się istota dialogu niezbędnego do kreowania takich wartości, jak zrozumienie, tolerancja. Dialog zaś informacyjny jest jedną z przyczyn dehumanizacji relacji międzyludzkich. Przywołana została również (niewystarczająco eksponowana w społeczności uniwersyteckiej) idea pracy zespołowej grup zróżnicowanych jako „motoru” i siły napędowej rozwoju.

Potrzebę zmian w kształceniu (tym razem w uczelniach pedagogicznych) postulowała prof. dr hab. Jadwiga Bińczycka (Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego) podczas wykładu *Janusz Korczak w środowisku akademickim pedagogów?* Wyniki prowadzonych badań dowodzą, że pamięć o Korczaku to głównie pamięć w formach instytucjonalnych (np. mianowanie sali imieniem). Okazuje się, że w niewystarczającym stopniu czerpiemy z dorobku namysłu i praktykowania pedagogicznego. Badania przywołane przez profesora Bogusława Śliwerskiego wskazują, że Korczak bardziej jest ceniony w Japonii, Szwajcarii czy Niemczech niż Polsce. Tymczasem – jak podkreślał Śliwerski – można

być dumnym z korczakowskiej pedagogii. Profesor Elwira Kryńska przyczyn zaniedbania i zaniechania dorobku korczakowskiego upatruje w braku szacunku do tradycji. A przecież „przeszłość jest prezentem dla przyszłości”.

Głosem na wskroś krytycznym okazał się wykład prof. zw. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego, przewodniczącego KNP PAN (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie oraz Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie) na temat *Paradoksalność braku demokracji w polskich szkołach* („Makro-, mezo- i mikro-uwarunkowania braku demokracji w polskich szkołach. Dyskursy, modele, wyniki własnych badań”). Profesor dowodził, że polska pedagogika została sprowadzona (po raz kolejny) do roli ideologiczności. Tymczasem szkoła musi być uwolniona od konieczności realizacji doraźnych dyrektyw władz oświatowych, dyrektyw stojących w sprzeczności z jej podstawowym celem. Jeśli chcemy przygotować uczniów do życia w demokratycznym społeczeństwie, musimy nadać instytucjom oświatowo-wychowawczym autonomię. A zatem – podkreślił profesor Śliwerski – oświata publiczna powinna opierać się na trzech zasadach: decentralizacji, samorządności, subsydiarności.

Problematykę badania rzeczywistości społecznej poddała rozważaniom prof. nadzw. dr. hab. Mirosława Nowak-Dziemianowicz (Dolnośląska Szkoła Wyższa, Instytut Pedagogiki) w wykładzie *Światy życia i światy wychowania w narracjach instytucji i aktorów społecznego życia. Perspektywa krytyczna*. Pani profesor podkreśliła, że badania narracyjne nie służą wyjaśnianiu, ale rzeczywistość społeczna jest rezultatem procesu interpretacji. Wątpliwym zatem może jawić się zasadność takich badań – badań, które nie tworzą teorii. Jednak głębia i bogactwo badań jakościowych mieści się w rozumieniu fragmentu rzeczywistości. Ów argument wzmacnia myśl H.G. Gadamera, który zauważył, że *gdy rozumiesz swój gniew, gniewasz się inaczej*.

Badaniom jakościowym był również poświęcony kolejny wykład w ramach LSMP – wykład prof. nadzw. dr. hab. Krystyny Ablewicz (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Pedagogiki) *Fenomenologia (w) sytuacji wychowawczej*. Optymistyczną okazała się teza, że jako badacze nie jesteśmy w stanie dojść do jedynej, uniwersalnej, obiektywnej prawdy. W tej niedoskonałości tkwi przewrotnie nasz potencjał – szansa permanentnego rozwoju i tworzenia warunków do odkrycia pewnego/jakiegoś świata.

Konteksty antropologiczne codzienności poddała rozważaniom dr. Hana Červinková (Międzynarodowy Instytut Studiów nad Kulturą i Edukacją) w wykładzie *Kulturowo-społeczne przestrzenie codziennego świata wychowania: perspektywa zaangażowanej antropologii edukacyjnej*. Autorka w interdyscyplinarności sytuuje możliwość i potrzebę badania codzienności. Tu także została podkreślona moc twórczego rozwoju badacza, który „rośnie”, ubogaca się wraz z badaniem.

Prof. zw. dr. hab. Maria Czerepaniak-Walczak (Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny) podczas wykładu *Użyteczność świata życia jako kategorii badawczej w naukach o wychowaniu* rozważała problematykę funkcji, jakie

pełnią kategorie. Jej zdaniem umożliwiają one nadawanie znaczeń zjawiskom. Pomagają też w rozumieniu własnej sytuacji historycznej. Rozumienie zaś świata życia pozwala nam widzieć ów świat jako byt intersubiektywny. Warto podkreślić, iż świat życia – sygnalizowany w temacie – ujmowany jest przez Panią profesor jako przestrzeń podmiotowego działania, jak i zadanie do opisanie.

Kolejną krytyczną odsłonę systemu edukacyjnego w Polsce (po profesorach: B. Śliwskim, J. Nikitorowiczu, J. Bińczyckiej) zaprezentowała prof. dr hab. Henryka Kwiatkowska (Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny) w wykładzie *Codziennosc i odświętnosc w relacji nauczyciel – uczeń. Z badań jakościowych*. Wyniki prowadzonych przez nią badań dowodzą, że nauczyciele nie widzą i nie słyszą, są nieczuli na problemy uczniowskie, bo to powoduje potrzebę reakcji (niechcianej). Mity znormalniały, okrzepli, nauczyciele nie wiedzą, że działają w takim „kieracie” – konstatuje Autorka. A ponieważ jesteśmy na progu radykalnej zmiany edukacji, musimy zdecydowanie sprzeciwić się tworzeniu szkoły z użyciem mechanizmów adaptacji.

Rangę rozumienia w badaniach narracyjnych podkreśliła – po raz kolejny na LSMP – prof. dr hab. Wanda Dróżka (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Kielcach, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny), prezentując wykład na temat *Generacyjne i biograficzne aspekty świata życia w narracjach nauczycieli w ujęciu teoretyczno-metodologicznym*. Poprzez podejście autobiograficzne – podkreśla Pani profesor – jesteśmy w stanie jako badacze zdobyć autentyczne materiały ukazujące wewnętrzną, rozumiejącą, fenomenologiczną perspektywę dokonującej się zmiany społeczno-edukacyjnej w Polsce.

Podczas wykładu *Kapitał ludzki, społeczny i kulturowy. Kwestie terminologiczne* prof. zw. dr hab. Andrzej Sadowski (Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Historyczno-Socjologiczny) podjął się omówienia teorii kapitału społecznego jako reakcji socjologów na różne wyjaśnienia procesów społecznych nierówności. Przedstawione zostały wybrane zagrożenia rozwoju regionalnego, które – jak się okazuje – są nie bez znaczenia w konstruowaniu charakteryzowanego kapitału.

Marek Michalak – Rzecznik Praw Dziecka – w trakcie wykładu na temat *Codziennosc życia i młodzieży z perspektywy Rzecznika Praw Dziecka* omówił zagadnienie związane z promocją praw dziecka trwającą od 2011 roku. Okazuje się, że w XXI wieku wciąż mamy wiele do zrobienia jako wychowawcy w kontekście diagnozy i poprawy warunków życia dziecka.

Kategorię codzienności poddała analizie prof. dr hab. Dorota Klus-Stańska (Uniwersytet Gdański, Instytut Pedagogiki) w wykładzie *Chaotyczna codzienność lekcji szkolnych*. Tym razem krytycznie odniesiono się do teorii pedagogicznej, która – jak mówią nauczyciele-praktycy – nie ma związku z praktyką edukacyjną. Tymczasem „teoria powinna być jak okulary, przez którą patrzymy na świat praktyki”. Zainteresowanie słuchaczy wzbudziła podniesiona kategoria chaosu, który nie oznacza, że wszystko jest w nieładzie, a tylko, że nie wszystko

jesteśmy w stanie rozpoznać. Zgodnie z matematyczną teorią chaosu rzeczywistość chaotyczna jawi się wprawdzie jako dynamiczna, ale się nie rozpada.

Prof. zw. dr hab. Elżbieta Tarkowska (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Instytut Filozofii i Socjologii PAN), rozpatrując *Codziennie strategie rodzin żyjących w ubóstwie* zauważyła, że bieda nie jest wyłącznie problemem ludzi nią doświadczonych ani też badaczy ubóstwa – jest to problem ogólnospołeczny. Stąd też na całym społeczeństwie spoczywa ciężar pomocy ludziom, którzy z różnych przyczyn, często bardzo złożonych, znaleźli się w często trudnych warunkach.

Potrzebę badania w działaniu podkreślała prof. nadzw. dr hab. B. Dorota Gołębiak (Dolnośląska Szkoła Wyższa) w wykładzie *Badania w działaniu – w i dla zmiany codzienności*. Była to kolejna próba przeciwstawienia się w pedagogice badaniom pozytywistycznym, które wprawdzie gromadzą fakty, ale nie akcentują rozumienia jako ważnej współcześnie kategorii uczestniczenia w świecie.

Ostatni – w ujęciu chronologicznym – wykład XXVI LSMP wygłosiła prof. dr hab. Elwira J. Kryńska (Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii) na temat *Dwa modele i wizje wychowania w rzeczywistości socjalistycznej*. Odnosząc się do wystąpień szacownych przedmówców, Pani profesor zaznaczyła, że historia wychowania nie jest obciążona dylematami metodologicznymi. W tej subdyscyplinie pedagogicznej wartością jest dochodzenie do prawdy dzięki użyciu jak największej liczby faktów.

Rozważając problematykę światów życia codziennego przestrzeni wychowawczej nie sposób było „odciąć się” od praktyki edukacyjnej. Stąd też jednego popołudnia spotkaliśmy się z wychowankami, nauczycielami i pedagogami ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. J. Korczaka w Sokółce. Uczestnicy tego niezwykłego wydarzenia z pewnością potwierdzą, że żadna książka nie odda idei korczakowskich tak, jak rzeczywiste przeżycie aplikowanych teorii. To spotkanie/doświadczenie było dla wielu uczestników LSMP pomocne w zrozumieniu filozofii Korczaka.

Wykłady to tylko jedna z form pracy Mistrzów i Uczestników LSMP. Codzienne spotkania metodologiczne Pani profesor Marii Dudzikowej (UAM w Poznaniu, Wydział Studiów Edukacyjnych) z magistrami i doktorami były cenne w poszukiwaniu bądź doskonaleniu warsztatu badawczego młodych adeptów sztuki pedagogicznej.

Odbyły się również warsztaty, które poprowadzili:

- Prof. dr hab. Krystyna Ablewicz (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Pedagogiki) *Fenomenologiczna autodiagnoza badacza (Temat wychowanie)*.
- Dr Joanna Bielecka – Prus (Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie) „*Opis gesty*” jako metoda badawcza. *Semantyczna analiza tekstu*.
- Dr Joanna Szewczyk – Kowalczyk (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi, Katedra Pedagogiki) *Po co pedagogom wiedza o metodzie „opisu gęstego Geertz’a”?*

Obok warsztatów Mistrzowie zaproponowali seminaria z tematem, które spotkały się z dużym zainteresowaniem uczestników. Tym razem seminaria zaproponowali:

- Prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski: *Kwiatki pedagogicznej lipy, czyli jak dostrzec pseudonaukowe publikacje renomowanych uniwersytetów.*
- Prof. zw. dr hab. Ireneusz Krzemiński: *Codziennosc, interakcje, solidarnosc.*
- Prof. dr hab. Jadwiga Bińczycka: *Spotkanie z Korczakiem.*

Jak co roku podczas LSMP znaczący głos mieli „uczniowie” – młodzi badacze poszukujący prawd pedagogicznych. Wystąpienia młodych pod humorystycznym hasłem Giełda (P)różności były dobrym miejscem i czasem do skonfrontowania wiedzy, warsztatu badawczego, sztuki argumentowania swoich naukowych racji.

O znaczeniu podjętej przed laty inicjatywy świadczy liczna obecność Mistrzów – Profesorów, jak też młodych pedagogów. Liczba uczestników XXVI Letniej Szkoły Młodych Pedagogów wynosiła 67 osób, w tym 39 magistrów, 27 doktorów i 1 student.

Podczas minionej już XXVI LSMP poszukiwaliśmy odpowiedzi na sformułowane pytania: *Czym jest codzienność jako fenomen i przedmiot badań? Jakie są światy życia codziennego uczestników interakcji wychowawczych i jak je badać? Jakie metafory mogą służyć opisowi współczesnej codzienności? Jakie są trudności w badaniu codzienności?* Sądzę, że interdyscyplinarne środowisko akademickie pozwoliło na snucie nowych przemyśleń, odejście od utartych struktur myślowych w tym – jak się okazuje – wciąż nierozpoznanym obszarze pedagogicznych badań. Zaprezentowany – w różnych formach – wieloaspektowy, krytyczny ogląd zaproponowanej problematyki jest niewątpliwie niezbędnym kierunkiem współczesnego myślenia zarówno z perspektywy teorii, jak i praktyki pedagogicznej.

W 2013 roku Letnia Szkoła Młodych Pedagogów przenosi się do Wrocławia. Gościć nas będzie Dolnośląska Szkoła Wyższa. Zatem wypada tylko dodać: *do milego zobaczenia!*